

Bir Oxford macerası; hızlı ve eğlenceli

Yazar ve besteci Edmund Crispin, 'Gervase Fen Polisierleri' serisinin üçüncü ve en beğenilen macerası 'Kayıp Oyuncak Dükkânı'nda karmaşık bir muammaya dayalı, hareketli, güçlü bir entelektüel arka plana sahip ve çok eğlenceli bir hikâye anlatıyor. Kimi eleştirmenlere göre bu kitap İngiliz suç kurgusunun keşfedilmemiş hazinelerinden biri.

Edmund Crispin, asıl adıyla Robert Bruce Montgomery, 1921'de Buckinghamshire'da doğdu. 1943'te Oxford, St. John's College'dan -modern diller bölümünden- mezun oldu. 1943'ten 1945'e kadar Shrewsbury Okulu'nda ders verdi ve koro şefliği yaptı. Aralarında yazar Kingsley Amis ve şair Philip Larkin'in de olduğu ünlü bir edebiyat çevresine girdi ve kendisi de yazmaya başladı. İlk romanı 'The Case of the Gilded Fly' 1944 yılında, Edmund Crispin adıyla yayımlandı. 1944-51 yılları arasında sekiz polisiye roman ve çok sayıda hikâye yazdıktan sonra -arzuladığı başarıyı yakaladığına kanaat getirerek- yazarlık kariyerini noktaladı. Bundan böyle müzik alanında eserler verecekti. Çok sayıda film müziği besteledi. 1967'den sonra Sunday Times için polisiye kitap eleştirileri yazdı, pek çok bilimkurgu antolojisinin editörlüğünü üstlendi. Montgomery, hayatının sonunda, yine Crispin müsteşarıyla yazdığı son romanı 'Glimpses of the Moon' ile edebiyata geri döndü. Hayatı boyunca alkol bağımlılığıyla başı dertte olan Montgomery, erken yaşta, 1978'de hayata veda etti.

BİR DÜKKÂN, BİR CESET, BİR KATİL ARANIYOR

Robert Cadogan, 37 yaşında, şimdiden ülkenin yaşayan en ünlü şairleri arasına girmiş, romantik bir adam. Ne yazık ki şiirleri para getirmediği için hayatını müzikal sözleri yazarak kazanıyor. Elbette bu durumdan hiç memnun değil; "Bayatlıyorum burada. (...) St. John's Wood'dan bıktım. Hiç yeni fikrim yok. Bir sahne değişikliğine ihtiyacım var yeni insanlar, heyecan ve maceraya... Aynı Wordsworth'ün son zamanları gibi. Manevi sermayemden besleniyorum."

İşte bu nedenle tatile çıkmaya, öğreniliğini geçirdiği Oxford'a gitmeye karar verir; "Oxford, guguk kuşlarının öttüğü, kan seslerinin yankılandığı, tarla kuşları ile büyülenip, kargalarla çevrelendiğin ve nehirlerle sarıldığın, rüya gibi bir şehir."

1938 yılının sıcak yaz mevsiminde, gençlerin ilerleyen saatlerinde Oxford'a inen Cadogan, kalacak bir otel bulmak için ıslık caddelerde dolaşırken kapısı açık bir oyuncakçı dükkânı görür. Bu yolculuğa heyecan aramak için çıktığını hatırlayarak, pek büyük bir şey olmasa bile bir

sorunun varlığından kuşlandığı için kapağı iterek içeri girer. **Merdivenlerden yukarı tırmandığında hiç beklemediği bir görüntüyle karşılaşacaktır; yerde yatan yaşlı bir kadının cesediyle...** Muhtemel katilin yakınlarında olduğunu düşündüğü sırada kafasına bir darbe alır. Ama asıl darbeyi uyardığında alacaktır: "Cadogan çılgınca sağına soluna baktı. Bir eczane ve kumaşçı. Sağda biraz ötede bir kasap, fırın ve kırtasiyecisi; solda da bir mısır tüccarı, şapka ve başka bir eczane... Oyuncak dükkânı kaybolmuştu."

Şaşkına dönen Cadogan'ın başvurduğu karokol polisleri de bulamazlar, dükkânı. Bu durumda **son çare olarak Oxford Üniversitesi'nde eski bir arkadaşına, eksantrik profesör ve amatör dedektif Gervase Fen'e başvurur.** 40'lı yaşlarını süren, uzun boylu, hız tutkunu Fen, tuhafıkları ile geleneksel akademisyen ciddiyetine uygun düşmemekle birlikte tuttuğuna koparan ve sevilen bir adamdır. İki arkadaş, ölenin ve katilin kimliğini, neden ve nasıl öldürüldüğünü, dükkânın nasıl olup da ortadan kaybolup- verdiğini ortaya çıkarmak için işe koyulduklarında Oxford sokaklarında çılgın bir kaçıp kovalamaca başlayacak, yeni cinayetler işlenecek ve muamma giderek karmaşık bir hal alacaktır...

DOKTOR WHO'YA İLHAM VEREN DEDEKTİF

'Kim, neden, nasıl?' sorularına odaklanan 'Whodunit' tarzı romanların en ayırt edici karakteristikleri zaman zaman saçmalığa dönüşen karmaşık kurguları, cinayete gizemli -sanki mistik- bir atmosfer katmaları, işlenmesi imkânsız-mesela kilitli odalarda işlenen- cinayetlerin peşinde koşmalarıdır. Türün ilk ustası 'Trent's Last Case' (1913) ile Edmund Clerihew Bentley'dir. Bir süre sonra bu türden polisiye büyük bir ilgi görecektir. 1920-1940'lı yıllar arası söz konusu tür 'Altın Çağ'ını yaşayacaktır. Pek çok büyük usta var anılmayı hak eden; Agatha Christie, Dorothy Sayers, Earl D. Biggers, S.S. Van Dine, John Dickson Carr (Carter Dickson), Ellery Quenn, Rex Stout, Erle Stanley Gardner, Mignon B. Eberhart, Ngaio Marsh, Patrick Quentin...

Edmund Crispin de klasik suç gizeminin son büyük temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Esin kaynağının

John Dickson Carr olduğunu düşünüyorum. **'Kayıp Oyuncak Dükkânı'nda 'kapalı oda muamması'nın ve 'imkânsız cinayetler'in ustası Carr'a yapılan göndermeleri hemen fark ediyoruz.** Crispin'in gerek tarihi mekânları kullanarak yarattığı atmosfer gerekse de sergilediği mizah duygusu Carr'ın tarzını sürdürüyor. Kısacası türün -Altın Çağ polisiyelerinin- kalıplarıyla yazılmış 'Kayıp Oyuncak Dükkânı'. Ama basit bir tekrar değil, belki de 'Altın Çağ'ın kapanmış olduğunun farkındalığıyla hem türe saygısını sunmuş hem de türün paradisini yapmış. Öylesine zorlamış ki kalıpları hikâye zaman zaman gerçeküstü-bir havaya bürünmüş. Televizyon kanallarının gösterere eskitemediği 'Doctor Who' serisinin yaratıcısı Gareth Roberts, bu havayı çok iyi yakalayan bir yazar. 'Doctor Who' serisinin 'The Well-Mannered War' adlı macerasını 'Kayıp Oyuncak Dükkânı'ndan esinlenerek kurguladığını söylerken Crispin, romanın kendi 'Doctor Who'sundan daha çok 'Doctor Who' havası taşıdığını ekliyor. Gerçekten de **'Doctor Who'dan çok daha şenlikli, hızlı ve komik bir hikâye okuyoruz.**

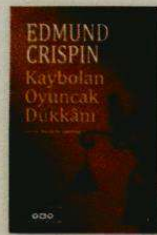
'Kayıp Oyuncak Dükkânı'ndan esinlenen bir başka ünlü isim Alfred Hitchcock. 'Trendeki Yabancılar' filminin final sahnesini hatırlayan var midir, bilemiyorum. Oradaki atlıkarınca sahnesi, tüm öncelikli unsurlarıyla -kontrolde çı-

kan atlıkarınca, çılgınca dönen platformda dövüşen iki adam, atlıkarıncaı durdurmak için platformun altında sürünen bir karakter- bu romandan uyarlanmış.

Crispin, alelade -maddi çıkar amaçlı- bir cinayetin işleniş biçimini muamma-ya çevirmek için olağanüstü bir kurguya başvuruyor. Sonuçta, Gervase Fen'in yine olağanüstü akıl yürütmeleri sayesinde sırlar açığa çıkıyor ama okuyucunun bu akıl yürütmelere eşlik etmesi -itiraz etmeliyim ki- hiç mümkün olmuyor. Edmund Crispin, böylesine karmaşık bir kurguyu, hikâyenin baş döndürücü hızını ve roman karakterlerini -bilhassa da kahramanı Gervase Fen'i- mizah duygusunu doruğa çıkarmak için seçmiş. **Hem durum komedisi yaratmayı çok iyi beceriyor hem de zarif bir üslup kullanmayı...**

İki ana karakterin -bir şair ve bir Oxford profesörü- entelektüel olması diyalogların zekâ oyunları, politik imalar ve edebi göndermelerle zenginleşmesini sağlamış. Mesela iki arkadaş sıkıntılı bir bekleyişten kurtulmak için 'Romanlardaki Tiksindirici Karakterler'den seçmece oynuyorlar. Hasımları tarafından bağlanıp bir odaya hapsedildiklerinde başvurdukları çare ise 'Okunması Güç Kitaplar' oyunu. Edmund Crispin'in müziğe olan ilgisi de hikâye boyunca sıklıkla kendini belli ediyor -özellikle de çok komik koro sahnesinde...

'Altın Çağ' polisiyelerinin 'gerçek insanlardan ve gerçek insan tutkusunun çatışmasından hemen tümüyle yabancılaşmış soyut yapıtlar' oldukları, salt merak ve heyecan duygusuna seslendikleri doğrudur belki ama bunu da küçümsemek gerekir. Tıpkı Nâzım Hikmet'in söylediği gibi: "Bizlere birkaç saat veya birkaç gün müddetle; bitmek bilmeyen ayı, ağlayan çocuğu, kabaran bakkal hesabını unutturan bu cins polis romanları ve yazarlarına karşı, şükran duygusundan başka ne his besleyebiliriz?"

KAYBOLAN OYUNCAK DÜKKÂNI

Edmund Crispin
Çeviren: Birçin Karamercan
Yapı Kredi Yayınları, 2021
224 sayfa, 25 TL.